

Arıcılığın Ordu Yöresi İçin Ekonomik Önemi

Giriş

Türkiye'nin kendine özgü topografyası, bitkilerin farklı bölgelerde ve yılın değişik dönemlerinde çiçeklenmesine yol açarak ülkemizi arıcılık açısından uygun bir ekolojije sahip kılmaktadır (Anonymous, 2012).

Yrd. Doç. Dr. Recep SIRALI

Namık Kemal Üniversitesi,
Veteriner Fakültesi,
Zootečni Anabilim Dalı,
Tekirdağ.

Ordu yöresi de uygun ekolojisi ve engebeli topografyası ile özellikle bal arısı kolonilerinin gelişmesinde oldukça yararlı olan ve bal verimi açısından yörede oldukça önem taşıyan bazı bitki türlerini barındırmasıyla arıcılık için gerekli doğal ortam ve kaynaklara sahip bulunmaktadır (Erarı, 1994).

Arıcılık, ülkemiz genelinde olduğu gibi Ordu ilinde de çok eskiden beri yapılan ve oldukça gelişen önemli bir tarımsal faaliyet olup, günümüzde de Ordu'nun tüm ilçelerinde hızla yayılmaktadır (Aksoyak ve ark., 2001).

Ordu ilinde toplumun arıya ve arıcılığa geleneksel bir önem vermesi, arıcılığın toprak varlığına bağlı olmaksızın da yapılabilen tarımsal bir faaliyet olması ve gezginci arıcılığın yarım asrı aşan bir tecrübeye sahip bulunması ile sağlanan birikim ilin arıcılık potansiyelinin boyutlarını genişleten unsurları oluşturmaktadır (Anonymous, 1985).

Arıcılığın az masraf ve işgücü

gerektirmesi, topraksız veya topraklı kırsal kesim üreticilerinin gelir düzeyini yükseltmesi, zevkli bir uğraş olması, birbirinden değerli ürünlerin üretilmesi, ürünlerinin diğer tarımsal ürünlere göre bozulmadan uzun süre saklanabilmesi nedeniyle (Erarı, 1994), Ordu yöresinde arıcılık sosyo-ekonomik bir önem taşımaktadır (Anonymous, 2001).

Arıcılığın kırsal kesimde yaşayanların yaşam standartlarını yükseltebilmek, onlara buldukları yerlerde istihdam sağlamanın yanı sıra (Gülpınar, 2000), kırsal alanda açık ve gizli işsizliği önleme ve azaltmada diğer tarımsal sektörlere göre daha büyük avantajlara sahiptir (Aral, 1989). Ordu'nun özellikle yüksek kesimlerinde yer alan ilçelerinden önemli miktarda insan arıcılıktan geçimini sağlamakta (Yılmaz, 2005), Ordu ili arıcıları arıcılığı asil geçim kaynağı olarak yapmaktadırlar (Gökçe, 1998).

Bu bağlamda Ordu Arı Yetiştiricileri Birliğine kayıtlı üye sayısı 455 köy ve mahallede 4500'lere ulaşmış (Anonymous, 2014), il genelinde arıcılıkla uğraşan 2.843 aile bulunduğu bildirilmiştir (Anonymous, 2012).

Ordu ilinde geleneksel yöntemlerden modern yöntemlerle üretime geçilmesi ve arıların başka bölgelere taşınmasıyla bu uğraş dalı daha karlı hale gelmiş (Sarica, 2010), Ordu ili arıcılığı kovan sayısı bakımından Muğla'dan ikinci sırayı almıştır (Anonymous, 1985).

Türkiye'nin farklı yörelerinde florayı değerlendiren Ordulu arıcılar ürettikleri arı ürünleri ile il ekonomisine önemli katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle arıcılık faaliyeti Ordu'da fındık yetiştiriciliğinden sonra en önemli tarımsal sektör haline gelmiştir. (Anonymous, 2001).

Gezginci Arıcılık

İl genelinde 1940'lı yıllara kadar sadece ailelerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ilkel kovanlarla

gerçekleştirilen arıcılık faaliyeti, 1960 yılından sonra modern kovanlarla, gezginci arıcılık şeklinde yapılmaya başlanmıştır (Anonymous, 2001). Arıcılık il düzeyinde 1980'lerde önem kazanmış ve gittikçe yaygınlaşarak binlerce kişi için ek veya ana kazanç kapısı olmuştur (Yılmaz, 2005).

Ordu ili florası yıl boyu arıcılık faaliyeti için yeterli olmamasına karşın yeniliklere oldukça yatkın olan il arıcıları, arıcılığı geliştirerek gezginci arıcılık sayesinde, Ordu ilini bal üretiminde Türkiye arıcılığında ilk sıraya yerleştirmişlerdir (Anonymous, 2001).

Ordu ilinde sadece Mesudiye ilçesi gezginci arıcılık için uygundur. Bu ilçeye ilin diğer ilçelerinden de arıcılar gelmektedir. İlçenin florasında kekik, papatya, geven, kaynanadili, korunga ve çam bulunmaktadır (Anonymous, 2012).

Ordu yöresinde arıcılar mayıs ayında, fındık bahçelerinin ilaçlanmaya başlanmasından hemen önce köylerinden ayrılarak kovanları ile birlikte doğu ve güneydoğu illerine gitmektedirler (Yılmaz, 2005).

Ordu ili arıcıları, ülkenin farklı yörelerine gittiğinde o bölgelerde yaz döneminde çok yüksek bir arıcılık etkinliği ile karşılaşmaktadır. Ordu arıcıları böylece kolonilerini güvence altına alan iyi bir gezginci arıcılık faaliyetinde bulunmaktadır. (Doğaroğlu, 1992).

Arıcıların bir kısmı sonbaharda köylerine dönerken, bir kısmı da gittikleri yerden Mersin, Antalya ve Muğla'ya

geçerek kolonilerini oralarda kışlatmaktadırlar. Terör nedeni ile bazı doğu illerine gidiş son yıllarda azalmakla birlikte gezginci arıcılık denilen bu hareket artarak devam etmektedir (Yılmaz, 2005).

Ordu ili arıcıları, arılarını genellikle ilin sahil kesimlerinde kışlatmakta bir kısmı ise kışlatma için Akdeniz Bölgesinin sahil kesimlerini tercih etmektedir (Anonymous, 2012). Kışlatma sonrası nisan-mayıs ayı başında karışık çiçek balı üretimi için Yozgat, Sivas, Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars, Diyarbakır, Hakkâri ve Muş yaylalarına gitmekte, ağustos-eylül aylarında da geri dönmektedirler (Anonymous, 2003). Bir kısım arıcı ise çam balı üretmek için eylül-kasım ayları arasında Bodrum, Muğla, Söke, Marmaris yörelerinde konaklamayı tercih etmektedir (Anonymous, 2012).

Türkiye'nin çeşitli yörelerinde farklı tarihlerde çiçeklenen nektar ve polen kaynaklarını yok olmaktan kurtarıp değerli arıcılık ürünlerine dönüştüren Ordu arıcıları il ekonomisine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır (Anonymous, 2001).

Kovan Sayısı ve Üretim Miktarı

Son yıllarda arıcılığa ilginin oldukça arttığı Ordu ilinde, koloni sayısında ve bal üretiminde büyük artışlar sağlanmış (Erarı, 1994), Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre Ordu ili özellikle 1990'lı yıllardan sonra toplam bal üretimi ve kovan başına bal veriminde ülke çapında ilk sırada yer almıştır (Anonymous, 2012).

Tablo 1. Ordu İlinin Farklı Yıllar İtibarıyla Kovan Sayısı ve Üretim Değerleri*

Yıllar	Kovan Sayısı (Adet)	Bal Üretimi (Ton)	Kovan Başına Bal Verimi (Kg)	Balmumu Üretimi (Kg)	Kovan Başına Balmumu Verimi (Kg)
1983	141.420	1.882	13.30	69.000	0.49
1989	274.850	4.395	16.00	293.000	1.06
1993	302.820	9.490	31.42	529.000	1.75
1994	301.011	7.530	25.01	448.000	1.49
1995	303.741	9.000	29.63	747.000	2.46
1996	302.361	7.615	25.19	1.262.000	4.17
1997	305.353	8.093	26.50	532.000	1.74
1998	317.134	9.633	30.38	532.000	1.68
1999	339.108	9.739	28.72	1.520.000	4.48
2000	343.468	9.647	28.09	1.627.000	4.74
2006	333.437	9.585	28.75	291.000	2.96
2007	343.054	9.818	28.62	315.000	0.91
2008	325.401	8.134	25.00	183.000	0.56
2009	406.164	9.644	23.75	176.000	0.43
2010	436.282	10.380	23.79	197.951	0.45
2011	458.037	11.820	25.81	212.834	0.46
2012	487.091	11.458	25.52	220.318	0.47
2103	519.836	12.864	24.75	199.523	0.38
2014	527.077	15.038	28.53	80.000	0.15

*(Anonymous, 1985; Anonymous, 2001; Anonymous, 2010; Anonymous, 2014; Anonymous, 2015).

Türkiye İstatistik Kurumunun 2010 yılı verilerine göre Ordu ilinin 19 ilçesinde arıcılık yapılmaktadır. Altınordu ilçesinde 55 köyde 72.951 adet, Gürgentepe ilçesinde 25 köyde 62.800 adet, Ulubey ilçesinde 38 köyde 57.500 adet, Gök köy ilçesinde 55 köyde 55.000 adet, Perşembe ilçesinde 43 köyde 40.000 adet, Kabataş ilçesinde 12 köyde 29.500 adet, Ünye ilçesinde 40 köyde 26.581 adet, Fatsa ilçesinde ise 60 köyde 26.000 adet arılı kovan bulunmaktadır (Anonymous, 2012).

Ordu yöresinde 1983-2014 yılları arasındaki dönemde toplam koloni sayısının % 373 artarak 141.420 adetten 527.077 adete ulaştığı, toplam bal üretiminin de % 799 artışla 1.882 tondan 15.038 tona, kovan başına bal veriminin ise % 214 artışla 13.3 kilodan 28.5 kiloya çıktığı görülmektedir. Balmumu üretimi ise aynı dönemler içinde toplam üretim miktarı ve kovan başına verim bakımından dalgalanmalar göstermiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, 1983 yılında Türkiye bal üretiminin % 5.7'si Ordu ili arıcıları aracılığıyla elde edilirken (Anonymous, 1985), 1995 yılında bu miktar % 11.6, 1997 yılında % 12.8 olmuş (Anonymous, 2001), 2014 yılında ise % 14.7'ye yükselmiştir (Anonymous, 2014).

Türkiye'de ortalama olarak kovan başına bal verimi 15-16 kg civarında iken (Anonymous, 2001), 1993-2014 yıllarına ait istatistikî verilere göre, Ordu ilindeki toplam bal üretiminin ve dolayısıyla kovan başına verimin ülke ortalamasının oldukça üzerinde olduğu görülmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu 2013 yılı verilerine göre Türkiye genelinde kovan sayısı bakımından Muğla ili 757.542 kovan ile ilk sırada, Ordu ili ise yaklaşık 519.836 kovan ile ikinci sırada bulunmaktadır. Aynı yıl değerlerine göre ise Ordu ili 12.864 ton bal üretimi ile ilk sırada, Muğla ili ise 10.901 ton bal üretimi ile ikinci sırada yer almıştır (Anonymous, 2014). 2013 yılı istatistikî verilerine göre Ordu ili kovan sayısı bakımından Türkiye ikincisi, toplam bal üretimi ve kovan başına bal verimi açısından ise Türkiye birincisidir.

Pazarlama

Pazarlanan ürünlerin değerlendirilmesinde Ordu'nun bal pazarlama geliri % 14.64 ile bütün iller arasında birinci sırayı almaktadır. Pazarlama değeri olarak hayvansal ürünler içerisindeki bal üretiminin payı % 42.46'dır (Anonymous, 1999).

Ordu ili arıcıları 1998 yılı itibariyle arıcılıktan 14.2 milyon TL gelir elde etmişlerdir (Anonymous, 2000). Arıcılığın Ordu ilindeki tarımsal gayri safi hâsılının içindeki payı o dönemde % 9 olmuştur (Anonymous, 2001).

Ancak Türkiye, üretim maliyetlerinin fazla oluşu nedeniyle balı pahalı üreten ülkelerin başında gelmekte (Öztürk, 1994), Bu durum ballarımızın dış ülkelere pazarlama

şansını da azaltmaktadır (Güler ve Durmuş, 1999).

Belirtilen maliyet artışı nedeninden dolayı ülke genelinde dış pazara dönük üretim yerine iç tüketime yönelik üretim yapılmaktadır (Ulutaş, 2003). Ordu ilinde de üretilen bal ve diğer arıcılık ürünlerinin tamamına yakını iç pazarda tüketilmektedir (Güler ve Durmuş, 1999; Şahin ve Sorkun, 2000).

Ordu ili üreticileri girdi maliyetleri ve pazarlamadaki birtakım zorluklar yüzünden ürettikleri balı değeri fiyattan satamamaktadırlar. Polen dışındaki diğer arıcılık ürünleri ise talep olmadığı için Ordu arıcıları tarafından yeterince üretilmemektedir (Anonymous, 2015).

Sonuç

Buraya kadar yapılan tespit ve bulgulara göre Ordu ili ekonomisinin değerlendirilmesi ve kalkınması için üzerinde önemle ve öncelikle durulması gereken hayvansal sektörün arıcılık olduğu anlaşılmaktadır (Günlü, 2001).

Ordu ilinde arıcılık sektörü son yıllarda büyük gelişmeler göstermiş, bal üretiminde de artış gözlenmiştir. Toplam bal üretiminde sağlanan gelişmenin genel kaynağı toplam arılı kovan sayısının artması, toplam kovan varlığı içinde modern kovan oranındaki iyileşme ve mesleki tecrübe artışıdır.

Ancak sadece bal üretimiyle sınırlı kalınmamalı ve diğer arıcılık ürünleri için pazarlar araştırılmalıdır. Arıcılıkta dışsatımın artırılması için girdi maliyetleri azaltılmalı, standart üretim yapılmalı, üretim mutlaka kontrol edilmeli ve standartlara uygun ambalajlama yapılmalıdır (Anonymous, 2015).

Sonuç olarak; il düzeyinde arılı koloni sayısı ve bal üretimini artırmak, arı ürünlerinde çeşitliliği ve kaliteyi sağlamak için asla ulaşılan nokta ile yetinmemek ve daha çok çaba sarf etmek gerekmektedir.

Kaynaklar

- Aksoyak, Ş., İslam, A., Dede, Ö., Gökçe, M., 2001. Ordu İlinin Tarımsal Yapısı ve Fındığın Ekonomisi. Dünden Bugüne Ordu İli (Editör: Öcal Serdar Yıldırım). Sayfa 221- 243. Konya.
- Anonymous, 1985. Türkiye'de Arıcılık ve Bal Üretimi Semineri (28 Eylül 1985). İktisadi Araştırmalar Vakfı. 137 sayfa. İstanbul.
- Anonymous, 1999. Tarım İl Müdürlüğü 1998 Yılı Çalışmaları. Ordu.
- Anonymous, 2000. Ordu İli ve İlçelerinde Arıcılık. Teknik Arıcılık. Sayı 69. Sayfa 21-22. Ankara.
- Anonymous, 2001. Ordu Tarım İl Müdürlüğü 2000 Yılı Çalışmaları. Sayfa 27-29. Ordu.
- Anonymous, 2003. 2002 Yılında Arıcılık Yüz Güldürdü. Ordu'da Tarım. Yıl 8, sayı 38. Sayfa 8. Ordu.
- Anonymous, 2010. Ordu Tarım İl Müdürlüğü 2009 Yılı Çalışma Raporu. Sayfa 17-19. Ordu.
- Anonymous, 2012. Ordu Tarım ve Hayvancılığının Sektörel Değerlendirilmesi. İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü. Yayın No: 17. Sayfa 17- 18. Ordu.
- Anonymous, 2014. Ordu'da Balın Geliri. 05.06.2014 Tarihli Ordu Hürses Gazetesi. Yıl 23, sayı 6166. Sayfa 1-3. Ordu.
- Anonymous, 2015. Bal Üretimi 2014 Yılında İlk Defa 100 Ton Sınırını Geçti. <http://www.haberturk.com/ekonomi/ekonomi/haber/1043317-turkiye-bal-uretiminde-ilk-kez-100-bin-ton-sinirini-gecti>. 15.02.2015 Tarihli Web Sayfası Erişimi.
- Aral, S., 1989. Ordu İlinde Hayvansal Üretim Yapısı ve Sektörün Rasyonelleştirilmesinde Alınması Gereken Öneriler. Ordu İlinin Ekonomik Kalkınması Semineri (26-27 Mayıs 1989). Ordu.
- Doğaroğlu, M., 1992. Trakya Arıcılığı Sorunları ve Çözüm Yolları. Trakya Bölgesi 1. Hayvancılık Sempozyumu. Sayfa 165-176. İstanbul.
- Erani, F., 1994. Türkiye ve Bölgesinde Arıcılığın Ekonomideki Yeri ve Örgütlenmesi. Doğu Karadeniz Bölgesi Bal Paneli (16 Nisan 1993) Bildirileri. Sayfa 58-69. Trabzon.
- Gökçe, M., 1998. Ordu Arıcılık Araştırma Enstitüsü'nün Çalışmaları. Teknik Arıcılık. Sayı 59. Sayfa 25. Ankara.
- Güler, A., Durmuş, İ., 1999. Bal Arısı (Apis mellifera L.)'nda Şekerin Beslemedeki Yeri ve Önemi. Türkiye'deki Arıcılık Sorunları ve 1. Ulusal Arıcılık Sempozyumu (28-30 Eylül 1999). Sayfa 162-170. Kemalye / Erzincan.
- Gülpinar, V., 2000. Türkiye'de Arıcılık Sorunları ve Çözüm Önerileri. Teknik Arıcılık. Sayı 69. Sayfa 17-20. Ankara.
- Günlü, A., 2001. Ordu İli Ekonomisinde Hayvansal Üretim Yeri ve Önemi. Dünden Bugüne Ordu İli (Editör: Öcal Serdar Yıldırım). Sayfa 244-259. Konya.
- Öztürk, Ş., 1994. Balı En Pahalı ve Tüketen Ülke, Türkiye. 28.04.1994 Tarihli Türkiye Gazetesi. Sayfa 6. İstanbul.
- Sarıncı, M., 2010. Karadeniz Bölgesi Hayvancılık Potansiyeli Ordu İli İçin Bazı Öneriler. 4. Aybastı-Kabataş Kurultayı. Sayfa 15-32.
- Şahin, A., Sorkun, K., 2000. Marmaris Yöresinde Üretilen Çam Ballarının Mikroskopik Analizi Üzerine Bir Araştırma. Teknik Arıcılık. Sayı 69. Sayfa 14-16. Ankara.
- Ulutaş, Z., 2003. Süt Üretiminde Süt Sağıcılığının Yeri. Aybastı-Kabataş Kurultayı 3. Sayfa 37-45. Ankara.
- Yılmaz, C., 2005. Ordu İlinin Nüfus Özellikleri. Orta Karadeniz Kültürü Sempozyumu (06-11 Eylül 2005 Ordu) Bildirileri. Sayfa 253- 278. Ankara